

Posudek na bakalářskou práci

Vojtěch Pojar: *Cestovní průvodce po Praze 1789–1914: produkce, aktéři, kolektivní paměť*. FF UK, PVHaAS, Praha 2015.

Práce Vojtěcha Pojara pojednává o průvodcích po Praze v „dlouhém“ 19. století. Jde o téma badatelsky málo dotčené a hned na úvod je třeba zdůraznit, že autor bakalářské práce vykonal obrovský kus práce jak na poli heuristickém, tak v rovině analýzy a interpretace.

Práce je rozdělena do pěti částí, resp. do tří hlavních kapitol, úvodu a závěru; za nimi následuje aparát (seznamy pramenů a literatury, ilustrací a použitých zkratk).

V úvodu autor nastiňuje strukturu práce, která je zcela vyhovující, a udává časové vymezení. V centru pozornosti stojí proměny průvodců v 19. století; problém je ale sledován až do I. světové války, která je dobře odůvodněnou horní časovou hranicí. Značný přesah do století 18. je pak také logický a opomíjenému tématu prospěšný. Tematicky zahrnuje práce jak průvodce vydané v Praze, tak jinde v habsburských zemích i mimo ně; neomezuje se ani jazykově. Vojtěch Pojar se vypořádal se starší literaturou (s. 21-25); práci opřel i o nezanedbatelný počet cizojazyčných prací, čímž projevil nadstandardní jazykovou vybavenost. Nejpodstatnější ovšem je, že autor prokázal zvládnutí historického řemesla nejen pečlivým vymezením předmětu studia a časovým rámcem, který si pečlivě stanovil, ale položil si konstruktivní otázky a práci dal díky uplatnění sociologických a dalších konceptů a teorií (teorie elit, místa paměti, imaginární topografie) smysluplný metodologický rámec (s. 13nn) – nejde tedy v žádném případě o bezbřehé vyprávění, které by se snažilo pojmout úplně vše, co s tématem úzce či volněji souvisí a s čím se autor během heuristické fáze práce setkal.

Této první části práce by bylo možné z hlediska koncepce vytknout snad pouze dvě věci. První je absence definice průvodce v úvodních pasážích práce. Autor se – a rozhodně uspokojivě – k definování žánru průvodce dostává až uprostřed druhé kapitoly (s. 30), stejně tak by si včasnějšího komentáře zasloužilo jinak elegantně zvládnuté vypořádání se s otázkou „co je to pro autory původců Praha“ (s. 43-44).

Druhá kapitola *Cestovní průvodce v procesu modernizace* (s. 28-75) je výstižným přehledem průvodců (s přihlédnutím k dalším žánrově příbuzným publikacím, zejm. topografiím) v širokém společenském kontextu. Autor se zde dobře vypořádal s nelehkým úkolem, jak čtivě vyložit „příběh neživé věci“. Nejde o prvoplánovou deskripci – např. formální proměny průvodců během času jsou dobře vystiženy, ale jsou v rámci celkové chronologické osnovy kapitoly pouze jedním z témat. Autor hodnotí žánr v kontextu vývoje mobility obyvatelstva, rozvoje dopravní infrastruktury (zde by bylo vhodné doplnit ještě studie o vývoji silniční sítě v Čechách od F. Roubíka) i jednotlivých typů cest (za poznáním, rekreační-lázeňská, školní výlety, pracovní cesty, velké události – např. korunovace, výstavy, sjezdy, kongresy. Zde je jistým dílčím nedostatkem mírně zavádějící nakládání s pojmem *kavalířská cesta* /s. 35 aj./). Jako velkou přednost hodnotím zaměření se na otázku cílové skupiny – na „adresáty“ průvodců a na rozklíčování strategií jednotlivých autorů a vydavatelů. Jisté rezervy je možné spatřovat v analýze netextových součástí průvodců – plánů a vedut (s. 44 aj.). V této dílčí záležitosti chybí odkazy na zásadní soupis plánů Prahy z 19. století od V. Hlavsy (*Plány města Prahy a okolí 1801–1918*, Sborník archivních prací 24, 1974, s. 137–259) i na – poněkud méně komplexní – literaturu o vedutách. Tyto otázky mohou být námětem, kam by bylo práci možné rozvíjet dále.

Další dvě kapitoly prohlubují vybrané otázky naznačené již ve druhé části práce. Ve třetí kapitole nazvané *Aktéři* (s. 76-91) V. Pojar analyzuje, kdo stál za tištěnými průvodci po Praze. V poznámkách pod čarou najdeme biogramy nebo odkazy na sekundární biografickou literaturu, jimiž tak není zatížen hlavní text a autor se může soustředit na hledání odpovědí na otázky, z jakých sociálních skupin autoři pocházeli, jaké postoje a názory záměrně či mimoděk vyjadřovali a akcentovali apod. Významná je samozřejmě otázka národnostní, jazykové a náboženské. Zajímavý je postřeh o upadajícím významu autora textu průvodce ve prospěch „značky“ – nakladatelství či ediční řady, v níž daný průvodce vycházel. V. Pojar zde bere v úvahu nakladatelské strategie a načrtává ekonomické pozadí vydávání průvodců. Za velmi důležité považují také popsání kontextu institucionální a spolkové podpory vydávání průvodců v rámci rodícího se turistického ruchu.

Ve čtvrté kapitole *Společenská paměť a urbánní prostor: proměny a kontinuity v dlouhém 19. století* (s. 92-131) se autor ocitá na poli kulturních dějin v nejširším slova smyslu a zároveň na pomezí urbánních dějin s akcentem na topografii, tedy ve městě samotném. Některé podstatné otázky urbánního prostoru a jeho reprezentace v daném průvodci jsou dotčeny již ve druhé kapitole práce (doporučené trasy, resp. vybrané monumenty). Zde je problém průvodce v roli „návodu, jak číst městskou krajinu“ pečlivě analyzován. V. Pojar se zde kriticky vyrovnává také se starší literaturou (Ch. Bryant, s. 97), vysvětluje, jak se v Praze zformovala skupina „povinně navštívených památek“; čím byl podmíněn výběr doporučených objektů, a tuto otázku sleduje v rámci formování pražských „míst paměti“. Probírána je imaginární topografie různých národnostních a náboženských skupin. Uplatnění tohoto konceptu v podobě tak pečlivé analýzy jakou provedl Vojtěch Pojar považují za jeden z největších přínosů této části práce. Rozvedena je také otázka historie Prahy, která byla předkládána do značné míry jako minulost celých Čech, a jednotlivé objekty, které lze ve městě navštívit, ji reprezentovaly (zajímavé jsou postřehy o „přenosu“ těchto míst, resp. ztotožnění s jinými tak, aby vyhovovaly v průvodci navržené trase /geograficky od středu Prahy vzdálená Bílá hora, s. 113-114/). Dotčeny jsou také otázky praktické, které by se daly s jistým zjednodušením označit jako – monumenty vs. důležité adresy (zde je zase možné nalézt průniky s druhou kapitolou, kde je řešena otázka zamýšlených čtenářů daného průvodce) nebo minulost vs. současnost. Obecně řečeno, čtvrtá kapitola překypuje velmi zajímavými myšlenkami a přístupy ke studiu města (jako společenství lidí i jako fyzického prostoru) a jeho reprezentace ve formě textu.

Závěr je potom přehledným shrnutím probíraných témat a nastíněny jsou i další možnosti bádání. Souhlasím s autorem, že řadu (zde již velmi kvalitně pojednaných) témat by bylo možné (a vhodné!) rozvést do samostatných studií, např. komparovat Prahu s jinými městy v zahraničí (ale v řadě otázek se nabízí i jiná česká a moravská města či regiony – např. strategie prezentace daného města či kraje v kontextu národnostním nebo podpory cestovnímu ruchu projevované ze strany institucí a spolků), nebo – jak již byla výše naznačeno – vzít v úvahu nejen verbální, ale také vizuální text v rámci průvodců.

Práce je doplněna patnácti obrázky, vesměs titulními listy průvodců (zde by bylo snad možné zpřesnit popisky) a četnými tabulkami se statistickými údaji.

Obsáhlému seznamu pramenů a literatury je možné vytknout pouze drobnosti – např. zařazení archivních inventářů mezi *Monografie a časopisecké studie* (Jan Ferdinand Opitz: *písemná pozůstalost*, Praha 1978 – inventář P. Křivského k fondu uchovávanému v LA PNP). Seznam pramenů (s. 140-145) prozrazuje, že práce je založena na pečlivé a náročné heuristice. Nejzásadnějším přínosem jsou oddíly *Topografie a cestovní průvodce po Praze, vydané v Praze (cca 1789-1914)* a *Další cestovní dobové průvodce* zahrnující více než 100 titulů. Předložený seznam dobových průvodců, na nich se práce zakládá, tak řádově překonává jakékoliv dosavadní pokusy o podchycení průvodců po Praze pro 18. a 19. století. (Obdobné, různě vymezené přehledy průvodcovské literatury jsou obecně ve středoevropské

historiografii spíše výjimkou: srov. např. ojedinělý přehled průvodců po Římě uchovávaných v Rakouské národní knihovně E. Trenklera, /Biblos 25, 1976/.)

Po formální stránce je práce také výborná. Jazykově a stylisticky jde o kvalitní text; překlepy a chyby jsou ojedinělé a zanedbatelné (za přeformulování by stála např. komplikovaná souvětí na s. 54 a 59). Autor věnoval péči i typografické stránce.

Shrneme-li výše řečené, bakalářská práce Vojtěcha Pojara má podle mého názoru přínos ve dvou rovinách, které jsou rozumným způsobem odděleny:

1. Obsáhlý seznam pramenů může být pevným základem pro další bádání v oblasti cestovní literatury a dějin cestování obecně.
2. Jasně formulované otázky a konstruktivní uplatnění konceptů příbuzných oborů činí z 2.-5. kapitoly práce kvalitní studii, která po menším přepracování do podoby kompaktního článku či naopak po rozdělení na menší samostatné specializované texty, může být významným počinem v historickém bádání o Praze, kulturních dějinách 19. století i dějinách cestování.

Nároky kladené na bakalářskou práci autor jednoznačně splnil a v mnohém překonal. Proto **práci doporučuji k obhajobě s hodnocením výborně.**

Mgr. Eva Chodějovská, Ph.D.

V Praze, 29. 1. 2016